

de Volkskrant

de Volkskrant

24 juni 2014 dinsdag

Handel loopt wereldwijd terug

De uitbundige groei van de wereldhandel is voorbij. Het protectionisme is terug en de markten raken naar binnen gekeerd.

Economisch patriottisme is geen Franse afwijking. Overall worden grenzen gesteld aan het marktliberalisme. En dit betekent dat de wereldhandel, de belangrijkste motor van de economische groei in de laatste vijftig jaar, stagneert. Vooral voor Nederland is dat bedreigend.

In 2013 groeide de wereldhandel nog maar met 2,1 procent, terwijl het mondiale bbp met 2,9 procent groeide. Dit jaar zal de wereldeconomie volgens de laatste bijgestelde cijfers met 2,8 procent groeien. In de eerste maanden van dit jaar daalde de wereldhandel echter met 0,8 procent.

Aan de explosieve groei van de wereldhandel lijkt dus een einde te zijn gekomen. Sinds 1960 groeide de wereldhandel nog met 6,2 procent per jaar, terwijl het bbp van de wereld - Gross World Product (GWP) - met jaarlijks 4,2 procent groeide.

De belangrijkste oorzaak was de na-oorlogse marktliberalisering. Sinds de totstandkoming van de GATT (de Wereldovereenkomst voor Tarieven en Handel) in 1948 werden handelsbarrières geslecht. Daarnaast ontstonden vrijhandelszones, zoals de EEG en de Nafta, en douane-unies die het nog gemakkelijker maakten goederen en diensten uit andere landen aan te trekken.

Na 1990 begon een verdere versnelling van de wereldhandel door de val van de Muur en vooral de opkomst van enorme markten als China, India en Brazilië. Daarnaast werd het transport van goederen dankzij containers, supertankers en leidingen goedkoper. De transportkosten van geïmporteerde goederen namen af van 8 procent tot nog geen 2 procent.

Dit maakte een uitbundige groei van de wereldhandel mogelijk, waarvan Nederland als geen ander profiteerde. In 1990 bedroeg de Nederlandse export 50 procent van de economie. In 2012 was dat 90 procent. Wereldwijd steeg het aandeel van de export in het GWP van 20 procent in 1960 tot 53 procent in 2012. De wereld werd een dorp waarin door steeds meer specialisatie geen enkel land meer de volledige waarde-keten van een product binnen de grenzen had.

3D-printing

Nu lijkt een plafond bereikt. 'Farewell tot the age of free trade', kopte Business Week al eind vorig jaar. Oorzaken daarvan zijn het uitblijven van nieuwe handelsakkoorden zoals de Doha-ronde en het transatlantische handelspact, opkomend nationalisme en nieuwe technologische ontwikkelingen als internet, robotisering en 3D-printing. Hierdoor wordt het gemakkelijker onderdelen binnen de eigen grenzen te ontwerpen en te produceren waardoor minder van veraf hoeft te worden ingekocht en de handel terugloopt.

McKinsey meldde begin dit jaar dat de grensoverschrijdende kapitaalstromen sinds het midden van 2007 met liefst 67,5 procent zijn gedaald. 'In 2007 was de kapitaalstroom naar de G20-landen 18 procent van het bbp. Nu is dat nog maar 4,3 procent', aldus berekeningen van het IMF. Het betekent dat bedrijven, banken en beleggers zich meer op de eigen markt richten en minder overzee investeren. Ook de groei in veel opkomende landen stagneert. Deels heeft dat te maken met het feit dat ook zij de overstap maken van in-

dustrie naar dienstverlening. India baseert zijn toekomstige groei niet meer op de productie van goedkope goederen maar op die van goedkope diensten.

In hun vorig jaar verschenen boek *An Uncertain Glory* stellen de Indiase economen Jean Dreze en Amartya Sen dat de groei van de wereldhandel ook moet komen van diensten in plaats van goederen. 'Maar diensten geven niet alleen veel minder mensen werk, er zijn ook veel meer belemmeringen voor de invoer van diensten dan voor die van goederen.'

De wereldhandelsorganisatie WTO waarschuwde vorige maand voor een herleving van het protectionisme. Tot en met mei werden dit jaar alleen door de G20-landen 112 nieuwe handelsbelemmerde maatregelen genomen, terwijl er 93 werden opgeheven. 'Hieruit blijkt dat nieuw protectionistisch beleid in de dominerende economieën van de wereld prefereert ten opzichte van liberalisering van de handel', aldus WTO-baas Roberto Azevêdo. 'Dit zal niet helpen de groei en ontwikkeling van de wereldeconomie te stimuleren. Daarom is het zo zorgwekkend.'

Valuta-oorlogen

Sinds 2008 hebben de G20-landen al 1.185 handelsbarrières opgeworpen. Dat betreft volgens de WTO 4,1 procent van alle importen in de wereld. Na de crisis van 2008 waren veel landen zich ervan bewust dat protectionisme de dood in de pot zou zijn, omdat ze geen herhaling wilden van de jaren dertig. Maar nu de crisis hardnekkig is geworden, zijn veel landen hun markten en bedrijven aan het beschermen. Valuta-oorlogen zijn schering en inslag. Japan is al tijden bezig de koers van de yen omlaag te brengen en is daar ook in geslaagd, waardoor de exportsector concurrerender is geworden.

Met name Zuid-Europese landen en Frankrijk willen de koers van de euro drukken. De politiek laat zich onder druk van nationalistische bewegingen (Le Pen, Wilders en Farage) gelden bij het beschermen van economische belangen, zoals innovatie en werkgelegenheid. De Franse regering heeft nu 20 procent bedongen in het energie- en transportconcern Alstom dat door het Amerikaanse General Electric wordt overgenomen. Nederland wil niet dat KPN in onwelgevallige handen valt. Zelfs de Britse regering bemoeide zich zeer tegen haar zin met een overnamestrijd rond het farmacieconcern AstraZeneca.

Henk Volberda, hoogleraar strategisch management aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam, erkent dat de grenzen van het marktliberalisme lijken te zijn bereikt.

'Handelsbarrières vind ik een slechte zaak. Maar ik kan mij voorstellen dat de overheid bij de overname van KPN een vinger aan de pols wil houden. Ik vind het ook geen slechte zaak dat banken binnen hun eigen grenzen worden teruggedrongen. Groei moet weer komen uit het stimuleren van de binnenlandse vraag, waardoor de cross country trade stagneert.'